

schrapt. En prof. Visscher heeft ook gewaarschuwd tegen het hoog van den toren blazen over een zogenaamde „gereformeerde” wetenschap, waarvan de heeren zelve niet weten, wat zij is. Hij heeft dus het pleit gevoerd onder hoen en smaad, ook van deze „gereformeerden”, voor de beginselen der Reformatie. En deze heeren, ds. Schilder, prof. Hopp en dergelijken, die zich aanstellen, alsof zij de gereformeerde wijsheid in pacht hebben en als een soort ijkmeesters rondgaan, houd ik voor een gevaar, niet voor ons. Hervormden, die zij niet benaderen kunnen, maar voor de Gereformeerde Kerken. Calvijn en Kuyper zijn op hunne weegschalen nog veel te licht bevonden. Wie kan er op die wijze nog lid der Kerken zijn!

Dit is de volle waarheid, waarover de heeren maar eens nadenken moeten.

Prof. Dr. H. Visscher zegt dus, dat ik me „aanstel” en een „verontschuldiging” gaf. Het eerste laat ik met eerbied staan, maar het tweede bestrijd ik, want het is een te vroeg gegrepen handhaving van de bewering, dat prof. Visscher toch iets te verwijten had aan mij; en ik ontken dat nog.

De bewering, dat ik „verdacht maakte”, laat mij koud. Professoren zijn het aan hun stand verplicht, om, zelfs in een booze bui, te argumenteeren. Indien prof. Visscher citeert, wat ik schreef, blijft van die verdachtmaking niets over. Van elk boek, dat over Genesis 2-3 schrijven wil, zou ik een voorafgaande sterk sprekende aanbeveling, klakkeloos overgenomen door redacties op verzoek van uitgevers, die de recensie al vast vriendelijk overleggen, ontraden; het komt er, vooral in dagen van strijd, op aan, voorzichtig te oordeelen. Overigens is het wel wat vreemd, dat prof. V. zoo boos is, als men zegt: „deze hoogleeraar denkt veelszins anders dan wij zelf het doen; ga daarom niet van te voren zijn werk aan het volk onvoorwaardelijk aanbevelen in zoo’n moeilijke kwestie”.

Over Marcus 16 (want prof. Visscher herinnert zelf aan zijn polemieken hierover tegen „De Hernut”), zou misschien nooit meer gedacht zijn — gelijk ik er niet aan dacht — als prof. Visscher dadelijk scherp voor het volk het onderscheid had laten zien tusschen tekstcritiek en andere critiek. Overigens zou men hier weer kunnen verwijzen naar de argumenten, die „De Reformatie” indertijd gaf tegen prof. V.

Tenslotte: het is moeilijk te zeggen, wat er gebeurd zou zijn, als men bij ons naar prof. V. geluisterd had. In elk geval zou het noodzakelijk inzicht omtrent het verschil tusschen tekst- en bijbelcritiek aan vele gereformeerde lezers niet zoo duidelijk zijn geworden, als het thans kan zijn. Voorts: als prof. V. waarschuwt tegen het „hoog van den toren blazen” over een „zogenaamde gereformeerde wetenschap, waarvan de heeren zelve niet weten, wat zij is”, dan kon het hem verblijden, dat althans ik in zooverre „naar hem geluisterd” heb, dat ik zei: menschen, kerkbode-redacteuren, weest een beetje voorzichtig; gij weet volgens prof. Visscher, dien gij zoo vriendelijk aanbeveelt, niet eens, wat gereformeerde wetenschap is; vermoedelijk zijn de uitgevers van zijn boek in dezen even onbevoegd als gij; laat daarom een boek van prof. Visscher toch in vredesnaam niet a priori als het toppunt van gereformeerde wetenschap gelden voor het goedgelovende volk. Of moet ik aannemen, dat de gereformeerde leiders van onze kerken zelve niet weten, wat gereformeerde wetenschap is, en alleen prof. dr. H. Visscher als zoodanig met volle vertrouwen — hem alleen — tegemoet treden? Dan vraagt de hoogleeraar een klein ietsje te veel.

Dat ik zou behooren tot hen, die Kuyper en Calvijn te licht bevinden, daar moet ik over nadenken, zegt de hoogleeraar. Ik heb het advies gevolgd. Na 3 dagen denken, zeg ik: hm.

De „volle waarheid” van prof. Visscher dunkt mij nog al hypothetisch.

En het schijnt, dat hij aan ons, gereformeerden, alles zeggen mag, maar dat wij een gruwelijk kwaad doen, als wij alleen maar zeggen: eerst eens afwachten, wat er komt.

Prof. Aalders over de kwestie der Bijbelvertaling.

In „Het Onderlingenblad” geeft prof. Aalders een artikel over de bijbelvertaling. Hij zegt:

Aanleiding daartoe is de omstandigheid, dat de beslissing van de Generale Synode van Groningen, om thans in de zaak der Bijbelvertaling niets te doen, van enkele zijden nogal is afgekeurd, en er in uitzicht is gesteld, dat men bij de volgende Generale Synode opnieuw een poging zal doen, in de hoop dat deze met succes moge worden bekrond. Dat zou mij ten zeerste spijten; want de zaak der Bijbelvertaling is te belangrijk en te ernstig, om haar of doop telkens herhaalden aandring doorgedreven te krijgen, of als een regelmatig punt op de Synodale agenda te zien verschijnen, dat telkens weer van de tafel gaat.

Daarna volgt:

Dus — een uitstel dat afstel beteekent? Laat men dat niet denken of zeggen. Wat nu, of over drie jaar, nog niet rijp is, kan over vijf en twintig jaar zeer goed rijp zijn. En nu zegge men niet:

maar vijf en twintig jaar duurt ook zoo lang — want in het grootsche en geweldige werk van de Bijbelvertaling is dat werkelijk niet zulk een buitensporige tijdsruimte. En nu versta men mij goed, ik wil niet zeggen, dat de Bijbelvertaling over vijf en twintig jaren door onze kerken kan en moet worden ter hand genomen; daar weet ik niets van. Ik noemde deze tijdsruimte maar bij wijze van voorbeeld. Het is zeer goed mogelijk dat de tijd eerder rijp is; het is echter eveneens zeer goed mogelijk dat we op dat rijpen nog veel langer moeten wachten. Wat ik alleen maar wilde zeggen is dit, dat men in de zaak der Bijbelvertaling zich voor alle overhastiging moet hoeden: hier moet men op een aantal jaren niet kijken.

En dan wil ik ook een woord van bemoeiding laten hooren voor hen, die uit het stellen van zoo lange tijdsruimte zouden gaan afleiden, dat het uitzicht op verwezenlijking van wat voor sommigen een zeer vurige wens is maar heel gering zou zijn. Dan moet men eens letten op wat er in tien jaar tijd reeds is gebeurd. Op de Synode van Rotterdam, in 1917 gehouden, was de zaak van de Bijbelvertaling aan de orde, maar zij moest geheel terzijde worden gesteld, omdat er „nog allerlei voorarbeid diende verricht te worden”, die naar haar oordeel, al sprak ze dat niet onomwonden uit, blijkbaar nog geheel niet verricht was. Maar sedert dien tijd hebben wij de duidelijke blijken ontvangen dat er aan dien voorarbeid hard wordt gewerkt; in de Korte Verklaring die bij den Uitgever Kok verschijnt, is reeds een aantal Bijelboeken in geheel nieuwe vertaling verschenen. Ontegenzeggelijk zijn we met dezen arbeid een heel eind vooruitgekomen. Sommigen onder ons waren zelfs al zoo optimistisch, dat zij meenden dat er nu al genoeg voorarbeid was verricht, en men daarom thans wel tot een aanvat van de Bijbelvertaling door onze kerken kan komen. Intusschen, de Synode bleef van een ander gevoelen; hooger zij ook den reeds geleverden arbeid waardeerde, en hoe hoog zij dien ook schatte, zij was van oordeel dat er toch nog meer geschied moest. En het was niet het minst de meening juist van hen, die zelf dezen voorarbeid verrichtten, en die, het zij in alle bescheidenheid gezegd, over de betekenis daarvan voor het groote werk het best kunnen oordeelen, welke op de vorming van dit oordeel invloed had. Laat men dus nog wat geduld oefenen. We zijn in tien jaar verder gekomen dan zij, die het werk verrichtten, toen ze begonnen durfden te hopen. Dat geeft goeden moed. Laat die arbeid nog maar wat voortgezet worden, zoo lang tot het voor ieder, ook en vooral voor hen, die tot het werk der Bijbelvertaling de eerstgeroepen zijn, duidelijk en klaar wordt dat de tijd is aangebroken voor onze kerken om het werk aan te pakken.

Maar daarom zou ik dan ook een dringend beroep willen doen op allen die voor deze zaak belangstelling koesteren, dat ze den voorspoedigen en gezegenden voortgang van het voorbereidend werk niet onderbreken of vertragen door pogingen om de Synode nu toch reeds iets te laten doen. Dat is bij voorbeeld het ernstige bezwaar tegen een voorstel, dat er overigens zoo onschuldig uitziet als dit: dat de Synode deputaten benoemde om te onderzoeken of de kerken ook iets inzake Bijbelvertaling kunnen doen. Men kan zeggen, en men heeft ook gezegd: wat is hier nu tegen? men loopt op niets vooruit, men beslist niets; er wordt alleen een onderzoek gevraagd; mag dat dan nog niet eens? Doch, als zulk een onderzoek werkelijk iets zal betekenen, dan zullen het toch juist de vakkundigen zijn die het moeten instellen. Dan zullen juist degenen die met den zoo hoog noodzakelijken voorarbeid bezig zijn, eenigen tijd uit dit hun werk moeten worden geroepen om als kerkelijke deputaten van onderzoek vergaderingen bij te wonen, materiaal te verzamelen en rapporten op te stellen. Ik kan dit niet anders dan als verloren tijd beschouwen. Laat men toch liever degenen die nu met de vertaling en verklaring der Schrift bezig zijn rustig aan hun arbeid laten; daarmee zal de zaak van de Bijbelvertaling veel beter worden gediend dan met commissies en vergaderingen en rapporten; bij het vlug en onderbroken voortgaan van den voorarbeid is de bespoediging der verwezenlijking van wat velen wenschen het allermeest gehaat.

Over mystiek.

Ds P. N. Kruyswijk schreef in „Geref. Theol. Tijdschrift” over Zuivere en valsche Mystiek. Hier volgt zijn conclusie:

Zoo komt het mij voor, dat we het woord mystiek zullen meeleen gebruiken in zijn historischen zin. Niet voor het fijne aroma van den dienst van God door Jezus. Wij hebben daarvoor een ander woord: geloof, waarvan Heiler ons zoo juist zegt: „Dit geloofsvertrouwen wordt niet als de extatische weelde der mystiek jenseits van het wakend bewustzijn beleefd; het heeft niet tot voorwaarde ontlediging en opheffing van het natuurlijk zieleleven; het wordt veeleer inner, zelfs midden in het dagelijksch leven, zonder eenige kunstmatige opwekking van het gevoelsleven ervaren.”

Er is geen gebod van God, tot wat de mystiek voorschrijft. En daarom doen wij daarvan met blijmoedigheid afstand, ons keerende naar het Schriftuurlijk leven, zoo God het ons vergunt. Wij hebben woorden, die ons hierbij niet voeren op een dwaalspoor.

Zeker, het woord mystiek heeft in Gereformeerden kring burgerrecht verkregen. Maar het heeft bij ons een beteekenis, die het in andere kringen niet heeft. Afzondering, isolering, tot zelfs in de taal toe is niet zeer wenschelijk, vooral wanneer daarmee ge-

makkelijk gepaard gaat een beïnvloeding vanuit een verkeerd hoek.

Om zulke redenen dunkt het mij wenschelijk, niet te spreken van „gezonde mystiek”, doch van verborgenen leven met God, van vroomheid des harten, van gemeenschap met God. Niet zal het aanbevelenswaardig zijn, daarbij bijzonder den nadruk te leggen op het gevoel. Hoe meer de eenheid van het geestesleven en de samenhang der onderscheiden zielsfuncties in elke zielsactie vastgehouden wordt, des te beter is het.

Voorzover ik kan zien, doet er zich hierbij slechts een moeilijkheid op: het gebruik van den term „unio mystica”, zooda als sinds Calvijn in de Gereformeerde gezindheid leeft. Bijzonder echter in Calvijn’s gebruik van deze uitdrukking komt tot uiting het onderscheid tusschen de historische mystiek en het hoogste van het leven met God naar bijbelschen zin. Scherp en schoon komt het uit in Dr. Bavinck’s artikel: Calvijn’s leer over het Avondmaal, in zijn: Kennis en leven. Maar over dit onderwerp, dat nadere bestudeering zoo ten volle waard is (doch daaraan vermoedelijk ook hooge eischen stelt), is in het bestek van dit opstel niet wel verder te handelen.

De schrijver wijkt inzake de beschouwing der christelijke mystiek af van de meening van dr. Geelkerken. Indertijd heeft ook ds. van Dijk, van Hollum, Ameland, over de opvattingen van dr. Geelkerkens dissertatie een breede, critische beschouwing gegeven, opgenomen in „Friesch Kerkblad”.

De zang der rechte broeders.

Van verscheiden kanten zendt men mij een product, dat als advertentie-in-rijm is geplaatst door enkele anonieme (ja, hr. S., ook wel „Opmerker” genaamd) adverteerders, en gericht tegen een „synodalen” predikant ergens. Het lieder kweelt om aldus:

Eens stond er in des Heeren Tempel
Een Farizeër, vroom en vroed.
En lichte daar zijn hoog gemoed.
Hij sprak: „Ik dank, dat ik Uw weeten
In alles zoo getrouw betracht;
Dat ik niet ben als al die anderen,
Of als deez’ tollenaar, veracht!”

Zoo stond er in het „Huis des Heeren”
Een predikant, ook vroom en vroed,
En lichte ook zijn hoog gemoed.
Hij sprak: „Och menschen, bidt toch allen
Voor dezen diepgesonden man,
Ik zelf, ik heb het niet van noode,
‘k Ben zoo rechtvaardig als ‘t maar kan!”

Er ging een rilling door de menschen,
Dat waren woorden naar hun hart.
Maar: „Ideed den rechten broeders smart!”

Den rechten broeders adverteerders schijnt het ontgaan, dat juist de farizeër zich den rechten broeder noemt. Maar zulke booze opmerkingen plaatsen alleen kromme broeders als:

K. S.

BOEKBESPREKING.

K. Schilder, „Bij Dichters en Schriftgeleerden”. Amsterdam — U. M. „Holland”, 1927.

Volgens bekend voorschrift van onze redactie moet ik mijn eigen geschrift aankondigen. Ik kan daartoe gevoegelijk overnemen wat er in het door den uitgever verspreide prospectus staat:

„Men zou van dit boek kunnen zeggen, wat ook Prof. Huizinga opmerkt in de inleiding van zijn „Tien Studien”: „De band, die deze opstellen verbindt, is niet al te vast”. Een overzicht van de titels der hier verzamelde opstellen laat dit reeds enigermate zien.

Toch zal wie het geestesleven van dezen tijd eenigermate kent, al spoedig bemerken, dat hier toch waarlijk één band is, die de in deze bundel opgenomen opstellen bijeenhouden kan en mag.

Immers zij behandelen alle onderwerpen die in den laatsten tijd de aandacht vragen in breede lagen van ons volk, waarin immers de vragen van religie en cultuur zich naar voren dringen.

De worsteling der geesten roept om een nadere bezinning over de vragen van kennistheorie en openbaring, inzake de religie; men weet, om iets te noemen, hoe sterk de naam van Karl Barth en de zijnen op de Nederlandsche kringen indruk gemaakt heeft. De Noordmans, Prof. Kohnstamm, Prof. De Hartog, Prof. Honig, Dr. Kraan, en anderen hebben pax over hem geschreven. In verband met wat Prof. Haitjema over Barth en zijn theologie schreef, geeft dit boek een verhandeling over „de Paradox” in de religie, waarin tegenover Barth en Haitjema stelling gekozen wordt. Voorts hebben ook steeds weer de vragen van theologie en kerk en hun aanraking met de kunst de aandacht voor velen is dit vraagstuk zelfs benauwend.

Op dit terrein liggen opstellen als:

Dichter en Schriftgeleerde, Aesthetische en Religieuze Ontroering en „Onze Psalmberijming”. Een ander opstel „De Boeddhistische Christus” tracht uit religieus standpunt literaire kritiek te geven op een bepaald onderdeel. Niet minder komt deze poging naar voren in de uitwerking van de tegenstelling tusschen „Mefisto” en „Satan”: een opstel, waarin getracht wordt, te doen zien, hoe de bijbel zijn eigen probleemstelling geeft tegenover die van den Faust, voorzover n.l. de vraag naar het zedelijk kwaad betreft. Trouwen hierin ligt de eenheid van dit boek, dat het op vragen, die in de geestelijke worsteling van religieus-culturelen aard actueel geworden zijn ingaat en dat soms in beschrijvende zin b.v.: „Wij wilden Jezus wel zien”.